

Popa Márta

Köszöntő a Berde-serleggel a 2010. évi főtanácsi ülés közébédjén

Főtisztelendő Püspök úr! Főgondnok Urak! Főtisztelendő Főtanács! Tisztelt Vendégek! *

Miután megkaptam a megtisztelő felkérést, hogy én tartsam az ez évi hagyományos Berde-köszöntőt, az első dolgom az volt, hogy megismerkedjem magával a serleggel. Ami feltűnt, az évszám volt: 1899, Berde Mózes évszázadának utolsó előtti éve. Úgy gondolom, hogy az első köszöntő is ebben az évben hangzott el.

Nem sokkal halála (1893. szeptember 22.) után az 1893. évi Főtanács mély megilletődéssel hallgatta meg a felolvasott végrendeletet, és felállással fejezte ki hálás elismerését. Majd a következőket határozta: „Mindkét végrendelet vételessék fel szószerint a főtanács jegyzőkönyvébe, arcképe festessék meg az E. K. Tanács-i terem számára, állíttassék emlékére később szobor, kéressék fel Kolozsvár városát, hogy a Hosszú-Szappany utcát nevezze el Berde Mózes utcának.” Feltételezhetjük, később határozták el, hogy a Főtanács közébédjén emlékbeszéd hangozék el a nagy jötevő tiszteletére.

„Egyházunknak sok jeles embere volt – jegyezte fel életrajzírója. Egész sorával dicsekedhetünk azoknak, akik szellemi vagy anyagi kincsekkel gazdagították, de egy sem volt, aki oly önmegtagadólag mint ő szentelte volna egész élete munkáját egyházának s abban a magyar közművelődés előmozdításának.” És, tegyük hozzá, ezen belül tanintézeteink támogatásának s a nevelés fejlesztésének. Miért ez utóbbi egy *jogász* részéről? Azért, mert született nevelő volt. Elve volt, hogy önállóságra, munkásságra és takarékoszágra szoktassa tanítványát, mert a három erény teszi az embert függetlenné és úrrá, s legnagyobb úr az, aki a legkevésőbbet szorul másra. „Én csak embert akartam nevelni, mert ebből idővel kitelik az úr is. 19 éves voltam akkor, most ősz fővel sem gondolkozom másképp. Az ifjú ember tisztességes szigorban, önmegtagadásban és munkásságban nevelendő. Ez az én hitem.”

* Elhangzott Kolozsváron, 2010. július 30-án.

Berdét sokan túlzottan takarékosnak, sőt zsgorinak tartották, de az emberbaráti, közművelődési s főleg nevelési célok elől sohasem zárkózott el. 1868. augusztus 20-án az egyház fennállásának háromszázados ünnepe alkalmából a kolozsvári főiskolában szegény tanulóknak adandó cipóra 1000 forint alapítványt tett.

Végrendeleteiben fő célja az volt, hogy egyházunk nevelőintézteit kedvezőbb állapotra segítse. Ezért mind a kolozsvári, mind a székelykeresztúri iskolának száz-százezer forintot hagyományozott.

„Isten megáldotta igyekezetemet – írja –, jutalmazta fáradságomat, egyházunk s ebben székely nemzetünk élvezni fogja sok gonddal ápolat munkám gyümölcsét. Adja Isten, hogy okosan és haszonnal élvezze.”

De mi történt a Berde-szellemmel és iskoláinkkal halála után?

Egyházunk mintha igazolni akarta volna, hogy okosan használta fel jótevőink fejedelmének ajándékát, már a 20. század első évében, 1901-ben megnyílt Kolozsváron az új kollégium, gyönyörű, impozáns épületben.

Néhány évvel később, 1914-ben Székelykeresztúron nyitotta meg kapuit az a szép iskolaépület, amelynek homlokzatán, ott áll, a későbbi nemzedékek hálás köszönete- és elismeréseként: „Berde Mózes Unitárius Gimnázium.”

Történelmünk során sokszor hangzott el, hogy iskoláinkat mindenáron fenn kell tartani, és hogy amíg iskoláink állnak, az unitárius egyháznak nincs mitől tartania, mert benne és általa maga is tovább él. Az egyháznak az előírt feltételek teljesítésével mindig is gondoskodnia kellett helyiségről, berendezésről és a tan személyzet fizetéséről. Egyöntetű volt az unitáriusok állásfoglalása, hogy meglévő iskoláinkat mindenáron fenn kell tartani, és a szükségnek megfelelően újakat kell felállítani. Az első világháború után ezek fenntartása, korszerűsítése és fejlesztése nagy anyagi terhet jelentett kisebbségi sorba került híveinknek, az egyház pedig szegényebb volt, mint valaha. A pénzalapok és alapítványok a háború és Trianon következményeképpen megsemmisültek – így a Berde-hagyaték nagy része is.

Egyházunk az 1920-as években jelentős anyagi támogatást kapott az amerikai unitáriusoktól, de a Főtanács megállapította, hogy a mi életünk, erőnk és fejlődésünk nem a külső segítségben van. Ha élni akarunk, önmagunkra vagyunk utalva, s a magyar unitarizmusban kell lennie annyi erőnek, hogy önmagát fenntarthassa.

A lét és nemlét kérdése előtt állva egyházunk 1922-ben bevezette az egyetemes adót az iskolák fenntartására, amely szerint híveinket minden lélek után fizetendő 30 lej egyházi adóval terheli meg. Később, 1927-ben a Főtanács kénytelen volt bevezetni az egyházi tisztviselők adóját is. Szegénységük ellenére híveink kielégítő módon eleget tettek az egyház kérésének.

Iskolaügyünk fejlődését mutatja, hogy az 1930-as években 36 elemi iskolát, 2 középiskolát, 1 gazdasági iskolát, a Teológiai Akadémiát, valamint egy leányotthont és egy diákbentlakást tartottunk fenn.

A negyvenes években a lelkészek, a tanítók és a tanárok figyelemre méltó tehetségmentési munkát végeztek. Felkutatták a tehetséges szegény gyermekeket, és továbbtanulásukat lehetővé tették. Értékes munkát végzett e téren a „Berde Bizottság” Gelei József főgondnok irányításával.

1948-ban a kommunista államhatalom megfosztotta egyházunkat anyagi alapjainak nagy részétől. A tanügyi reform keretében felszámolta iskolahálózatunkat, intézményeinket minden vagyonunkkal együtt, kártalanítás nélkül államosította.

Az ún. forradalom után kialakuló helyzetben egyházunk új feladatok és lehetőségek elé került. Két középiskolájának épületét visszakapta, s 1993-ban sikerült felújítani a felekezeti oktatás folytatásaként az unitárius teológiai líceumot, amely vokacionális hálózatban, kezdetben csak teológia profillal működhetett. Abban az időben Erdő János püspök azt írta, „küzdünk kell tovább az 1948-ban államosított egyházi és iskolai javak visszaadásáért és a felekezeti iskolák helyreállításáért”. Az elmúlt évek során iskoláink mára már visszakapták a jól megérdemelt helyüket és elismerésüket az erdélyi magyar közoktatásban, gazdagítják a magyar iskolahálózatot, és alternatívát jelentenek a magyar oktatási palletán, mi több, versenyképesek.

2010-ben, az unitárius iskoláink újraindulásának 17. évében az élet újból megpróbálja egyházunkat, anyagi nehézségeink a gazdasági válság következtében fokozódnak, s az alakuló új tanügyi törvény két utat ajánl fel az egyházaknak: vagy államosítják intézményeinket, vagy felekezeti iskolává alakulnak át. Az első esetben kecsegtető, teljes finanszírozást ajánl, az utóbbi esetben csupán alapfinanszírozásban részesít. Az elkövetkező évek nem lesznek könnyűek, de hiszem és remélem, hogy bölcs döntéseket fogunk hozni, s ha erre szükség lesz, mi is meghozzuk a magunk áldozatát, hogy legalább a megmaradt iskolánkat ne veszítsük el, hisz elődeink örökségül hagyták nekünk.

De hadd álljon itt figyelmeztetőül a későbbi nemzedékek, s így a mi számunkra is Berde Mózes gondolata: „Ha tudnám, hogy csekély vagyonom lankasztólag hat arra az áldozatkészségre, takarékosagra és összetartásra, mely kicsiny egyházunk fennmaradásának századokon át alapját képezte, s egyedül lehet ezután is a biztonság forrása, végrendeletemet azonnal megsemmisíteném.”

Emelem az emlékezés poharát a Berde szellemi örökségének ébrentartására az áldozatkészség, takarékoság és összetartás jegyében, hogy általa unitárius egyházunknak és intézményeinknek biztos jelene és szebb jövője legyen. Isten gondviselése maradjon mindannyiunkkal!

Pap Mária

Zebedeus gyermekei

„Akkor odament hozzá a Zebedeus fiainak anyja fiaival együtt, leborult előre, és kérni akart tőle valamit. Jézus megkérdezte tőle: »Mit akarsz?« Ő így felelt: »Mondd, hogy az én két fiam közül az egyik jobb kezed, a másik bal kezed felől üljön a te országodban.« Jézus így válaszolt: »Nem tudjátok, mit kértek. Ki tudjátok-e inni azt a poharat, amelyet én fogok kiinni?« Ők így feleltek: »Ki tudjuk.« Erre ő ezt mondta nekik: »Az én poharamat kiisszátok ugyan, de hogy ki üljön jobb és bal kezem felől, azt nem az én dolgom megadni. Azok fogják megkapni, akiknek az én Atyám elkészítette.« Amikor ezt meghallotta a többi tíz, megharagudott a két testvérrre. De Jézus magához hívta őket, és ezt mondta: »Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk, és a nagyok hatalmaskodnak rajtuk. De közöttetek ne így legyen: hanem aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok, és aki közöttetek első akar lenni, az legyen a rabszolgátok.» (Mt 20,20–27)

A mai világ arra tanít bennünket, hogy mindennek ára van, minden eladható és megvásárolható. Nemcsak az áru, a termék, hanem emberek, eszmék is vásárolhatóak, ha hajlandók vagyunk megfizetni az árát.

Ez nem csak a mi jelenkori világunk jellemzője. Mióta ember az ember, mindig megvolt a kereslet és kínálat változatos körforgása. Az emberkereskedelem még ma is dívik, az ókori birodalmak pedig nagyságukat a rabszolgák keserves munkájára építették fel. Az idegenben boldogulásukat keresők, sokszor ki-